

Slutrapport

Projektrubrik: Vårda och skapa mångfald - en film om naturvårdande skötsel i skogen

Huvudsökande: Mats Ostelius

Projektets löptid: 2022-04-01 – 2023-08-31

Populärvetenskaplig sammanfattning

”Gammal i förtid – nyttan med naturvårdande skötsel” är titeln på en ny film som visar effekterna av ljushuggning, veteranisering, luckhuggning och bränning. Filmen är cirka 25 minuter lång och tillgänglig på skogskunskap.se och Skogskunskaps Youtube-kanal. Den naturvård som bedrivs i dagens skogsbruk, där sparad naturhänsyn kombineras med frivilliga avsättningar, kommer på sikt att bidra med död ved och gammal skog i hela skogslandskapet. Men det tar tid för ett träd att åldras och brytas ner. Arter som är beroende av grova träd, solbelyst ved eller brända stammar har inte alltid tid att vänta innan deras favoritsubstrat har färdigbildats. Ett citat från filmen sammanfattar behovet av naturvårdande skötsel: ”Det finns så lite naturvärden, så för att det inte ska ta orimligt lång tid att återskapa de här så behöver vi hjälpa naturen på traven.” Med åtgärder som naturvårdsbränning, aktivt skadande av träd (så kallad veteranisering, till exempel genom att skala bort bark) och ljushuggningar kan skogens naturvärden återskapas på kortare tid. Idag finns flera forskningsprojekt som undersöker effekterna av naturvårdande skötsel. I filmen intervjuas forskare på plats i försök- och demonstrationsområden från Västerbotten i norr till Småland i söder. Dessutom följer filmen med en entreprenör som berättar om naturvårdande skötsel i praktiken. Stiftelsen Skogssällskapet har finansierat filmen som är gjord av Heurgren Film tillsammans med Silvinformation.

Resultat

Mer än hälften av den skog som är avsatt för att skydda biologisk mångfald uppskattas vara i behov av naturvårdande skötselåtgärder, och i en tredjedel är behovet akut. Åtgärderna handlar i första hand om att hindra igenväxning, men det finns många andra naturvårdsåtgärder som bidrar till att stärka miljövärdena på den specifika lokalen. Bränning, skapande av olika typer av dödvedssubstrat, skogsbete, återvätning av dikade marker, röjning och gallring för att gynna specifika trädslag och individer är några exempel. Naturvårdande skötsel är ett svårt ämne där kunskapsbehovet är stort både hos markägare och entreprenörer.

Den film som har producerats i projektet har fokus på effekterna av naturvårdande skötsel på mångfalden. Filmen startar på Skogssällskapets fastighet Bredvik i mellersta Uppland, där Skogforsk har ett demonstrationsområde med bland annat naturvårdande skötsel. Där visar Line Djupström från Skogforsk den frihuggning av lövträd och gamla tallar som har gjorts, och vilka effekter som syns på markfloran och lövträdens kondition redan efter några år. I Bredvik kommer det att ta många år innan det går att mäta effekter på insekter, lavar, mossor och svampar. Däremot finns svar i de andra områden som besöks i filmen.

I mellersta Norrland har forskare vid SLU studerat konsekvenserna av bränning och luckhuggning i 18 produktionsskogar under cirka 20 år. I filmen intervjuas Joakim Hjältén och Therese Löfroth. De berättar att effekterna efter bränning är särskilt snabba. Först kommer de direkt brandgynnade arterna och även vanliga arter som granbarkborre. Efter några år byts insektsfaunan ut mot arter som i många fall är rödlistade. Bränningen gynnar också fåglar.

Tretåig hackspett dyker upp "flockvis" de första åren, och småfåglar som svartvit flugsnappare lyckas bättre med sin häckning jämfört med i obrända kontrollskogar. I de skogar som har luckhuggits, och där det även aktivt skapats död ved, dyker också rödlistade arter upp efter några år, men effekterna är inte lika snabba som efter bränningen. Forskningsprojektet visar att det går att skapa höga naturvärden även i brukade blandskogar. Åtgärderna är dessutom kostnadsneutrala eftersom det skördade virket betalar för huggningsinsatserna.

I södra Värmland har stora arealer restaurerats för den vittryggiga hackspetten. Även om hackspetten ännu inte etablerat sig mer än i undantagsfall har restaureringen gynnat många rödlistade skalbaggar, lavar och mossor. Forskare vid SLU har följt dessa skogar i nästan 20 år, och i filmen är det doktoranden Albin Larsson Ekström som är ciceron. Från början var skogarna grandominerade, men efter restaureringen står lövträden för merparten av virkesmassan. Skalbaggsfaunan har också bytts ut mot mer lövberoende arter, jämfört med utgångsläget.

Forskare vid Göteborgs universitet har sedan millenieskiftet studerat vad som händer efter naturvårdsgallring i igenväxta lövskogar i södra Sverige. Fokus ligger på ekdominerade skogar, som ofta har sitt ursprung i betesmark. Det så kallade Ekprojektet, som leds av Frank Götmark, har visat att naturvårdsgallringarna gett positiva resultat för vedskalbaggar, lavar på träd och örter på marken. Skogarna växer ofta snabbt igen om det finns ett buskskikt, så åtgärderna måste upprepas.

På SLU:s försökspark Asa i Småland finns ett försök där ekar i uppvuxen granskog har frihuggits. Delphine Lariviere från Skogforsk har jämfört ekar som varit frihuggna med ekar som trängts med granarna. De frihuggna ekarna hyste en mycket rikare skalbaggsfauna, som ofta var knuten till solbelyst död ved. Även markfloran gynnades av frihuggningen.

Naturvårdande skötsel i praktiken demonstreras i filmen av entreprenören Marcus Gustafsson som utför åtgärder i en lövdominerad skog utanför Växjö. Han lyfter fram betydelsen av variation, både inom beståndet och mellan bestånd. Olika arter har olika krav och därför bör åtgärderna anpassas efter de värden man vill gynna.

Målbeskrivning

Projektets huvudmål var att producera en inspirerande film om naturvårdande skötsel som blir en del av utbildningspaketet Skogskunskap. Målgruppen är skogsägare, deras rådgivare och entreprenörer. Sekundära målgrupper är tjänstepersoner som arbetar med miljöfrågor och en miljöintresserad allmänhet.

Filmen är nu producerad och finns på Skogskunskaps Youtubekanal. Efter godkännande kommer filmen att bli publik och även marknadsföras på Skogskunskap.se, i Skogforsks kommunikationskanaler och i pressutskick.

Kommunikation och nyttiggörande av resultat

Filmen blir tillgänglig på <https://www.youtube.com/c/Skogskunskap> och på www.skogskunskap.se. I samband med att den blir publik marknadsförs den också via Skogforsks kommunikationskanaler som Kunskapsbanken, nyhetsbrev och pressutskick. Den kommer också att klippas i kortare avsnitt som kommer att spridas via Skogforsks sociala medier. Skogsstyrelsens nyhetsbrev brukar normalt ta upp nya inslag från Skogskunskap, och det är vår förhoppning att även denna film kommer med där. Vi hoppas att även Skogssällskapet kommer att marknadsföra filmen via sin hemsida och i tidningen Skogsvärden.